DOI: 10.35774/sf2026.03.018
УДК 364.316.3

Галина ВОЗНЯК
доктор економічних наук, професор, ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", Львів, Україна, gvoznyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2001-0516
Ірина СТОРОНЯНСЬКА
доктор економічних наук, професор, ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", istoronird@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0237-1409

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕГУЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ ДОМІНАНТ НА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯКОСТІ ЖИТТЯ (ГРОМАДСЬКОГО І ТРУДОВОГО) НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ*

Вступ. *Війна обумовлює необхідність перегляду підходів до забезпечення резильєнтності якості життя населення регіонів України, яка визначається здатністю фінансової системи підтримувати життєздатність суспільства, зберігати людський потенціал, адаптуватися до зовнішніх шоків. На часі перехід від уніфікованих фінансових рішень до нового механізму регулювання впливу фінансових домінант з урахуванням безпекових характеристик територій.*

Мета *– обґрунтувати стратегічні орієнтири регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя (громадського і трудового) населення регіонів України в умовах зовнішніх загроз.*

Результати*. Розроблено концептуальну модель стратегічного регулювання впливу фінансових домінант, в основу якої покладено безпекове профілювання регіонів (регіони бойових дій, прифронтові, опорні та тилові). Доведено, що фінансові домінанти (бюджетна, податкова, інвестиційна, кредитна, страхова, грантово-донорська) функціонують як взаємопов'язана система, синергетичний ефект якої забезпечує послідовну реалізацію стратегічних орієнтирів регулювання – від захисту та адаптації до трансформації. Запропоновано матрицю стратегічних орієнтирів, яка визначає специфіку впливу фінансових домінант та інструментів на якість громадського і трудового життя населення регіонів України, залежно від безпекового профілю. Доведено необхідність застосування принципів багаторівневого врядування для посилення дієвості фінансової політики на національному, регіональному та місцевому рівні. Визначено інструменти збереження людського потенціалу, підтримки інфраструктури, зайнятості та інтеграції ВПО на засадах багаторівневого врядування.*

© Галина Василівна Возняк, Ірина Зеновіївна Сторонянська, 2026

* Публікація підготовлена у межах виконання наукової роботи (номер ДР 0125U000478) "Домінанти соціально-економічного структуроутворення резилієнтності якості життя населення в регіонах України в умовах зовнішніх загроз" (під час комплексного проєкту "Домінанти структуроутворення резилієнтності якості життя населення України в умовах зовнішніх загроз").

***Висновки**. Забезпечення резильєнтності якості життя населення регіонів України в умовах війни потребує переходу до диференційованого стратегічного регулювання впливу фінансових домінант з урахуванням безпекового профілю територій. Реалізація запропонованих стратегічних орієнтирів на засадах багаторівневого врядування дасть змогу підвищити адаптивну спроможність регіонів, посилити стійкість фінансового забезпечення суспільних потреб та створити передумови відновлення якості громадського і трудового життя населення в умовах зовнішніх загроз.*

***Ключові слова:** фінансові домінанти, страхування, інвестиції, гранти, загрози, війна, якість життя, резильєнтність, регіональний розвиток, врядування.*

Рис.: 2, бібл.: 20.

Halyna VOZNYAK
Dr. Sc. (Economics), Prof., Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine, gvoznyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2001-0516
Iryna STORONYANSKA
Dr. Sc. (Economics), Prof., Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine, istoronird@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0237-1409

STRATEGIC ORIENTATIONS FOR REGULATING THE IMPACT OF FINANCIAL DOMINANTS ON THE RESILIENCE OF THE QUALITY OF LIFE (COMMUNITY AND WORKING) OF THE POPULATION OF UKRAINE'S REGIONS UNDER EXTERNAL THREATS

***Introduction.** The prolonged impact of military threats necessitates a fundamental transformation of approaches to regional system resilience. The resilience of the quality of life (community and working) depends on the financial system's ability to maintain vital societal functions and preserve human capital.*

***The purpose** of the article is to substantiate the strategic orientations for regulating the impact of financial dominants on the resilience of the quality of life (community and working) of the population of Ukraine's regions under external threats.*

***Results**. A conceptual model for the strategic regulation of the impact of financial dominants has been developed, based on the security profiling of regions (active combat zones, frontline, supporting, and rear regions). It is proved that financial dominants (budgetary, tax, investment, credit, insurance, grant-donor) function as an interconnected system, the synergistic effect of which ensures the sequential implementation of strategic regulatory orientations – from "protection" and "adaptation" to "transformation". A matrix of strategic orientations has been proposed, defining the specific impact of financial dominants and instruments on the quality of community and working life of the population in Ukraine's regions, depending on their security profile. The necessity of applying multi-level governance principles to enhance the effectiveness of financial policy at the national, regional, and local levels is substantiated. Tools for preserving human potential, supporting infrastructure, ensuring employment, and integrating IDPs based on multi-level governance principles have been defined.*

***Conclusions**. Ensuring the resilience of the quality of life of the population in Ukraine's regions under wartime conditions requires a shift towards differentiated strategic regulation of the impact of financial dominants, taking into account the security profile of territories. Implementing the proposed*

strategic guidelines based on multilevel governance will enhance the adaptive capacity of regions, strengthen the resilience of financial provision for societal needs, and create the conditions for restoring the quality of community and working life amid external threats.

Keywords: *p financial dominants, insurance, investments, grants, threats, war, quality of life, resilience, regional development, governance.*

JEL Classification: I38, H53, H55.

Постановка проблеми. Попередні результати досліджень засвідчили, що в умовах посилення тривалого впливу зовнішніх загроз резильєнтність якості життя населення регіонів України дедалі частіше визначається не стільки обсягами фінансових ресурсів, скільки здатністю фінансової системи забезпечувати життєздатність суспільства, підтримувати економічну активність, зберігати людський потенціал та створювати умови для адаптації населення до нових викликів. Сьогодні ми є свідками того, як відбувається трансформація ролі фінансових домінант*: якщо у докризові періоди їхня функція проявлялася насамперед у забезпеченні економічного зростання, розширення можливостей зайнятості, підвищення доходів населення, фінансової спроможності територій, то в умовах криз і зовнішніх загроз фінансові домінанти набувають значно ширшого функціонального значення.

Аналіз фінансових змін [1] у періоди світової фінансової кризи, початку військової агресії у 2014 р., пандемії COVID-19 та повномасштабної російсько-української війни підтвердив, що однакові за своєю економічною природою фінансові домінанти мають різний вплив на резильєнтність якості життя населення регіонів України залежно від просторових, економічних та безпекових характеристик регіону. Це, своєю чергою, вказує на необхідність переходу від уніфікованих інструментів/підходів регулювання впливу фінансових домінант на забезпечення резильєнтність якості життя до диференційованих, орієнтованих на специфіку просторового розвитку, інтенсивність/масштаби загроз, особливості функціонування регіональних ринків праці, міграційні процеси та інституційну спроможність органів влади різних рівнів забезпечувати виконання своїх функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика статті ґрунтовно висвітлена у наукових доробках представників економічної і фінансової науки. Так, теоретичне осмислення поняття якості життя та регіональні особливості її забезпечення подано в працях: І. Романюк [2], Н. Мазур, А. Ткачук [3]. Характер впливу війни, загрози та виклики, які порушують стійкість соціальної безпеки, є предметом наукових пошуків Л. Черенько і ін. [4], Ю. Харазішвілі, О. Грішнової [5] та ін. Специфіку резильнтності соціально-економічних систем різних рівнів в умовах зовнішніх та внутрішніх шоків досліджують Е. Лібанова [6]. О. Мульска [7], фахівці ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України” [8]. Попри вагомі напрацювання та широку наукову дискусію, нова реальність обумовлює потребу поглибленого вивчення впливу фінансових домінант на забезпечення резильєнтності якості життя населення регіонів України в умовах війни та повоєнного відновлення.

Метою статті є обґрунтування стратегічних орієнтирів регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя (громадського і трудового) населення регіонів України в умовах зовнішніх загроз.

* Під фінансовими домінантами резилієнтності якості життя населення розуміємо сукупність взаємопов’язаних фінансових факторів, інструментів, інститутів і управлінських рішень, які визначають здатність населення (в нашому випадку) регіонів підтримувати, адаптувати й відновлювати належний рівень якості громадського, трудового, сімейного та особистого життя в умовах дії зовнішніх загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Напрацювання стратегічних орієнтирів регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя населення в умовах зовнішніх загроз потребує врахування того, що сьогодні на мапі України за безпековим чинником розрізняють: регіони, де ведуться активні бойові дії, прифронтові регіони, опорні (центральні) регіони та тилові (західні) регіони. Розуміючи, що безпечного місця в Україні сьогодні не існує, схильні вважати, що напрацювання таких рекомендацій доречно здійснити за безпековим профілем територій. Окрім того, принципово важливим є врахування того, що регулювання фінансових домінант має забезпечувати досягнення таких взаємопов'язаних цілей: (1) мінімізацію негативного впливу зовнішніх загроз, (2) підвищення адаптаційної спроможності населення та (3) створення фінансових передумов для довгострокового розвитку територій. Такий підхід дасть змогу сформувати фінансові рішення відповідно до реальних потреб населення, а ефективність фінансового регулювання визначатиметься здатністю забезпечити узгодженість державної, регіональної та місцевої фінансової політики, своєчасно реагувати на зміну безпекової ситуації, підтримувати життєзабезпечення населення та стимулювати відновлення і відбудову. Концептуальну модель стратегічного регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя населення регіонів України в умовах зовнішніх загроз подано на рис. 1. Основна ідея концепту: характер, інтенсивність та узгодженість впливу фінансових домінант визначають здатність суспільства підтримувати належний рівень якості життя, адаптуватися до зовнішніх шоків, формувати передумови для подальшого відновлення та поступу. Такий підхід узгоджується із сучасним розумінням резильєнтності, яка сьогодні трактується як здатність соціально-економічних систем не лише протистояти кризовим явищам, а й зберігати функціональну спроможність, адаптуватися до змін і забезпечувати безперервність розвитку людини та суспільства [9; 10].

Основою пропонованої моделі є визнання просторової неоднорідності впливу зовнішніх загроз на функціонування регіонів України. Нова реальність демонструє, що універсальні фінансові рішення втрачають ефективність, тоді як результативність державної фінансової політики дедалі більше залежить від її здатності враховувати безпекові особливості територій, що добре узгоджується з принципами place-based policy, відповідно до яких інструменти регулювання мають формуватися з урахуванням територіальної специфіки, локальних потреб та потенціалу розвитку, а не застосовуватися за єдиною моделлю до всіх регіонів [11]. До слова, держава вже зробила певні кроки, запровадивши систему функціональних типів територій із чітким переліком показників для віднесення громад до того чи іншого типу [12], що дає змогу перейти до таргетованої державної політики підтримки територій із врахуванням безпекових умов, демографічного, соціально-економічного потенціалу тощо. Ця новація добре узгоджується із логікою політики згуртованості ЄС. Практична реалізація такої ініціативи демонструє значну фінансову підтримку громад, які зазнали руйнувань і втрат через війну [13].

Пропонуємо розглядати фінансові домінанти не як окремі інструменти бюджетної, податкової, інвестиційної чи кредитної політики, а як взаємопов'язану систему фінансових регуляторів, підсилююча дія яких визначатиме рівень резильєнтності якості життя населення регіонів України. У цьому контексті фінансові домінанти набувають не лише економічної, а й соціально-адаптаційної функції, позаяк забезпечують

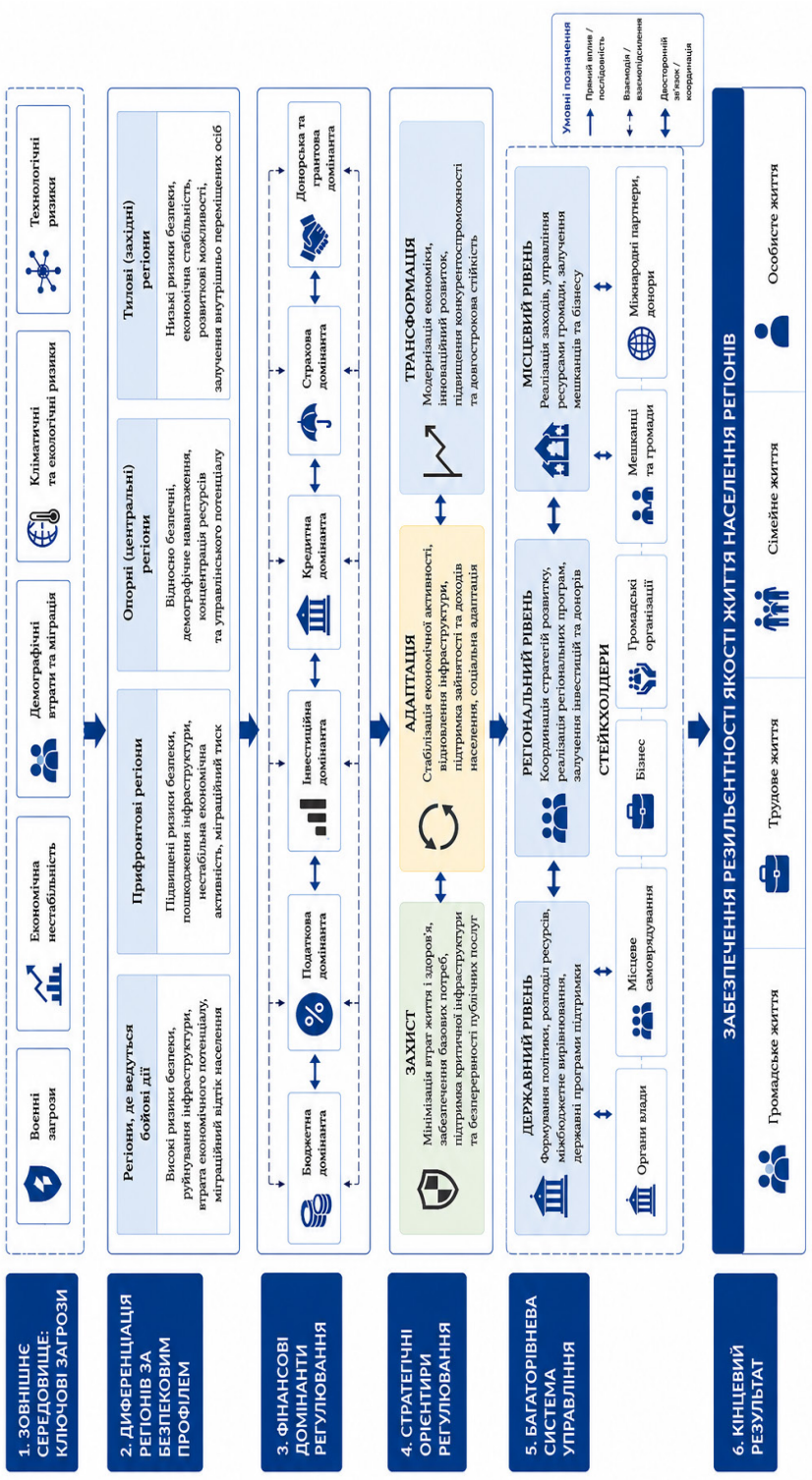

Рис.1. Концептуальна модель стратегічного регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя населення регіонів України в умовах зонішніх загроз*

* Побудовано авторами. Візуалізація за допомогою інструментів ШІ.

здатність населення зберігати прийнятний рівень життєдіяльності навіть за умов тривалих зовнішніх потрясінь.

Задекларовані наміри України стати членом ЄС обумовлюють необхідність застосування принципів багаторівневого врядування (multi-level governance) у процесі формування і реалізації різних політик, оскільки це дієвий спосіб координації між органами влади національного, регіонального, місцевого рівнів та стейкхолдерами. Переконані, що багаторівнева координація сприятиме узгодженості впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя населення, даючи змогу адаптувати різні фінансові інструменти до особливостей безпекового профілю регіону, своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та підтримувати збалансованість фінансової політики.

Відомо, що для регіонів, де ведуться бойові дії, характерна висока концентрація безпекових ризиків, а тому стратегічним орієнтиром регулювання впливу фінансових домінант для цієї групи регіонів доречно визначити: збереження життя населення, підтримка критичної інфраструктури та мінімізація соціально-економічних втрат (рис. 2). Задля досягнення цієї цілі визначального значення набувають бюджетна, грантово-донорська та страхова домінанти, оскільки, як нам видається, саме вони формують фінансові передумови для концентрації ресурсів на забезпеченні першочергових потреб населення, компенсації втрат, підтримці функціонування критично важливих об'єктів та зниженні впливу воєнних ризиків. Інвестиційна, кредитна та податкова фінансові домінанти не втрачають своєї значимості, проте їхній вплив є не настільки помітний і має сприяти першочерговому вирішенню безпекових завдань та створенню умов для подальшого відновлення територій.

Варто зазначити, що в умовах війни бюджетна домінанта має вагоме значення, оскільки саме через бюджетні інструменти (як-то: резервний фонд Державного бюджету, Фонд ліквідації наслідків збройної агресії [14], цільові субвенції, додаткові дотації місцевим бюджетам, невилучення реверсної дотації тощо) держава намагається підтримувати усі складові якості життя. Також у реалізації бюджетної політики України за 2022–2025 рр. відбулися вимушені суттєві зміни, які були спрямовані передусім на оперативне реагування на наслідки бойових дій. Такі заходи є виправданими в умовах війни, однак вони не гарантують належного ступеня готовності до нових викликів. Вважаємо, що поряд із компенсаційними бюджетними інструментами, від яких залежить насамперед можливість повернення населення, відновлення економічної активності, пожвавлення місцевих ринків праці тощо, необхідно звертати увагу на превентивні інструменти, адже саме вони мають забезпечувати довгострокову резильєнтність якості життя населення. Бюджетна політика повинна зазнати поступової трансформації: від фінансування наслідків до фінансування готовності, більше того, оновлення підходів до стратегічного інвестиційного планування та вдосконалення системи управління публічними інвестиціями (йдеться про реформу PIM) доводять неминучість переходу від фінансування відновлення чи відбудови до фінансування стійкості та попередження можливого погіршення якості життя населення. Це може бути: створення місцевих резервних фондів швидкого реагування, запровадження окремих бюджетних програм забезпечення безперервності функціонування закладів соціальної сфери, співфінансування заходів із захисту критичної інфраструктури, підтримка створення резервних джерел енергозабезпечення, цифрової стійкості публічних сервісів, бюджетне стимулювання роботодавців, які забезпечують збере-

ISSN 1818-5754 (Print) / ISSN 2415-3672 (Online) Світ фінансів 3(88)/2026

Рис. 2. Матриця стратегічних орієнтирів регулювання впливу фінансових домінант на забезпечення резильєнтності якості громадського і трудового життя населення регіонів України*

* Побудовано авторами. Візуалізація за допомогою інструментів ШІ.

ження робочих місць у регіонах із високими безпековими ризиками тощо.

Інша складова фінансових домінант забезпечення резильєнтності якості громадського та трудового життя населення регіонів України, де ведуться бойові дії, – грантово-донорська. Адже в умовах катастрофічного недовиконання місцевих бюджетів міжнародна допомога (а це численні програми підтримки Світового банку, U-LEAD з Європою, UNDP і тощо) стає "ковтком свіжого повітря" та важливим засобом забезпечення стійкості для громадського життя мешканців через підтримку/збереження соціальної згуртованості та життєдіяльності (йдеться про фінансову підтримку енергостійкості громад, мобільну та соціальну медичну допомогу, психосоціальну підтримку мешканців тощо). Якість трудового життя мешканців цих територій неабияк послаблена дефіцитом кадрів, руйнуванням виробничих ланцюгів, безпековими ризиками тощо, а тому фокус донорської допомоги – це пряма підтримка бізнесу (від безповоротних грантів до закупівлі обладнання чи відновлення пошкоджених приміщень); перекваліфікація фахівців та адаптація ринків праці, безпека та засоби захисту (забезпечення спецтехнікою комунальників, енергетиків, ДСНС, медиків, що дає змогу виконувати професійні обов'язки в умовах підвищеного ризику). Гнучке і швидке реагування міжнародних партнерів для територій, де ведуться бойові дії, – це "умовна подушка безпеки" та інструмент збереження людського капіталу.

На відміну від бюджетної домінанти, грантово-донорська характеризується високою адаптивністю, що дає змогу швидко реагувати на зміни безпекової ситуації та спрямовувати фінансові ресурси на найбільш критичні потреби населення. Після 2022 р. міжнародні партнери України суттєво змінили підходи до надання фінансової допомоги: якщо раніше грантову підтримку переважно скеровували на розвиткові проєкти, то тепер перевагу надають забезпеченню безперервності функціонування систем освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, водо- та енергопостачання, розвитку цифрових сервісів, підтримці внутрішньо переміщених осіб, а також відновленню економічної активності населення тощо [15]. Інакше кажучи, для цього типу регіонів України грантово-донорська допомога, виконуючи адаптаційну функцію, допомагає різним стейкхолдерам оперативно реагувати на виклики та загрози і при цьому створює додаткові фінансові можливості для забезпечення резильєнтності громадського і трудового життя.

Якщо говорити про страхову домінанту, то, з одного боку, очевидно, що страхування в класичному розумінні під час війни не працює (надвисокі ризики), з іншого – критично необхідно, з огляду на те, що страхування воєнних ризиків є чи не єдиним містком, який повертає фінансову визначеність, конвертуючи катастрофічний, непередбачуваний ризик знищення у фіксовані, прогнозовані витрати (купівлю страхового поліса); засобом збереженням людського життя в критичних сферах; інструментом залучення приватних інвестицій на відновлення і відбудову, замість донорських коштів (які не безмежні). І, що не менш важливо, це підготовка до повоєнної відбудови (бо якщо не розробити архітектуру воєнних ризиків під час війни, то відбудова після завершення буде надто тривалою і непередбачуваною).

З огляду на зазначене регулювання впливу страхової домінанти на резильєнтність якості життя (громадського, трудового) може бути гібридним (одночасно виконуватиме функцію каталізатора, гаранта і координатор). В чому логіка? Страхування воєнних ризиків може бути не як комерційна послуга, а як, приміром, складова на-

ціональної системи цивільного захисту й економічної безпеки. При цьому доречним буде законодавче закріплення спеціального правового режиму для регіонів, де ведуться бойові дії (і, можливо, прифронтових), з автоматичним застосуванням пільгових регуляторних режимів для страховиків та пільгових тарифів для страхувальників. Наступний крок – створення інституції (чи то Фонд страхування воєнних ризиків, чи Національне агентство), яка акумулюватиме кошти державного бюджету, міжнародних донорів та страхові премії і діятиме як перестрахувальник (тобто зможе забрати на себе значну частину катастрофічних ризиків, які не в змозі покрити приватні страхові компанії). Страхові виплати здійснюватимуться за фактом події (без бюрократичних процедур, наприклад, за даними супутникового моніторингу чи ДСНС про обстріл у конкретному квадраті тощо). Варто зазначити, що з січня 2026 р. в Україні уже діє урядова програма страхування воєнних ризиків, яку адмініструє експортно-кредитне агентство [16]. Вона пропонує компенсацію збитків бізнесу в цих регіонах за умови 0,5% сплати одноразового внеску від загальної суми ймовірного збитку за пошкодження/знищення майна, заявленого до участі у програмі [17]. Так, це дієвий швидкий інструмент в час війни, але лише для підтримки малого бізнесу. Наша ж пропозиція покликана трансформувати цей механізм у довгострокову систему страхування воєнних ризиків (яка зможе працювати і в повоєнний період без державної допомоги), що покриватиме потреби не лише малих підприємців, а й потреби ОМС, працівників, буде зосереджена на захисті життя і здоров'я людей, працівників критичної інфраструктури, а джерелами фінансування будуть не лише кошти державного бюджету, а й міжнародні донори та перестрахування.

Якщо говорити про регулювання впливу страхової домінанти на забезпечення якості громадського життя населення територій, де ведуться бойові дії, то доречним є також страхування всіх працівників, залучених до ліквідації наслідків обстрілів (це комунальники, енергетики, водії, медики, волонтери) із 100% покриттям вартості страхових премій (кошти або бюджетні, або донорські гранти). Що стосується регулювання в частині забезпечення якості трудового життя, то зрозуміло, що мета його – допомогти роботодавцям уникнути закриття бізнесу та захистити працівників від втрати доходу чи від каліцтва. Серед пропозиції можна виокремити: а) компенсація вартості страхового полісу для підприємств, які зберігають, наприклад, понад 80% робочих місць (кошти можуть бути державні або донорські); б) корпоративне страхування – бізнес отримає страхування від руйнування виробничих потужностей за умови, що в поліс буде включено розширене страхування життя та здоров'я робітників від наслідків бойових дій. Варто наголосити, що основна регулююча роль страхового ринку має належати державі, при цьому бізнес та громадяни мають платити мінімальний (пільговий) тариф, страхові компанії мають виконувати роль сервісного оператора, а основний фінансовий ризик має компенсуватися за рахунок міжнародного перестрахування та спеціальних державних фондів. Це, як нам видається, важлива можливість сприяти забезпеченню резильєнтності якості громадського і трудового життя регіонів України як в умовах війни, так і в повоєнний період.

Отже, вагомий вплив на забезпечення резильєнтності громадського і трудового життя у регіонах, де ведуться бойові дії, здійснюють бюджетна, грантово-донорська, страхова фінансові домінанти, кожна з яких виконує власну функцію у моделі фінансового регулювання: бюджетна – забезпечує безперервність функціонування базових публічних послуг і виконання державою

соціальних гарантій; грантово-донорська – підвищує адаптаційну спроможність територій шляхом оперативного фінансування критичних потреб населення; страхова – формує фінансові умови для відновлення підприємницької діяльності, зайнятості та повернення економічної активності. Їхнє узгоджене застосування дає змогу досягти синергетичного ефекту, який неможливо забезпечити реалізацією окремих фінансових інструментів.

Для прифронтових регіонів (а це понад 230 територіальних громад) стратегічним орієнтиром регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя населення може бути: стабілізація ситуації, гарантування соціально-економічної та психологічної захищеності людей, підтримка зайнятості та поступове нарощення економічної активності (рис. 2). Для цього типу регіонів, поряд із бюджетною, грантово-донорською та страховою домінантою, про які йшлося вище, податкова набуває особливої ваги, оскільки корелює з рішеннями суб'єктів господарювання щодо продовження діяльності, збереження робочих місць та здійснення нових вкладень в умовах підвищеного воєнного ризику. Тому завданням податкового регулювання стає не максимізація поточних бюджетних надходжень, а пошук балансу між збереженням податкової бази та зниженням фіскального навантаження на економічну діяльність, яка забезпечує зайнятість і доходи населення.

Регулювання впливу цієї домінанти – поступовий перехід від точкових виплат (наприклад, за рахунок додаткових дотацій) за фактом завданих збитків до превентивної системи фінансових гарантій. Серед інструментів, які можуть бути доречними в цьому контексті, слід виокремити податкове стимулювання бізнесу, який постраждав від війни. Це можуть бути місцеві податкові пільги, які, наприклад, дозволятимуть платникам податку на прибуток прифронтових областей скеровувати частину прибутку до оподаткування на ремонт та реконструкцію основних засобів, які зазнали пошкодження. Який ефект від цього? По-перше, допоможе підтримати бізнес і уникнути ризиків наповнення державного бюджету, по-друге, частина коштів, яка залишиться у розпорядженні підприємств, піде на відновлення та підтримку економічної активності в постраждалих регіонах і, що найважливіше в контексті нашого дослідження, дасть змогу зберегти робочі місця, а отже, сприятиме забезпеченню якості трудового життя населення. Такі превентивні кроки (звісно, це потребує законодавчого закріплення через правки до Податкового кодексу України) сприятимуть відновленню промислового потенціалу, збережуть податкову базу (а отже, надходження до бюджетів на майбутнє), стимулюватимуть інвестиційну активність у відбудову зруйнованих виробничих потужностей, забезпечуватимуть резильєнтність якості трудового життя населення. Іншим податковим стимулом від держави може бути "точкове" звільнення від сплати місцевих податків для бізнесу, який залишився і працює на територіях підвищеного безпекового ризику та створює робочі місця.

Щодо якості громадського життя у прифронтових областях, то це можливість жити в соціумі, а не виживати в ізоляції, а тому регулювання впливу податкової домінанти забезпечуватиме фінансові надходження до місцевих бюджетів, що в поєднанні із бюджетною підтримкою сприятиме відновленню доступності публічних послуг, належному функціонуванню соціальної та комунальної інфраструктури, інтеграції ВПО тощо.

Зважаючи на те, що опорні регіони відчувають надмірне демографічне та соціально-економічне навантаження (через релокацію бізнесу, переміщення населення), якість тру-

дового і громадського життя суттєво залежить від здатності системи інтегрувати нових мешканців, створювати довгострокові робочі місця та розширювати соціальний простір. При цьому стратегічним орієнтиром регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості життя населення доречно визначити трансформацію фінансово-інвестиційних потоків у системний інструмент масштабування соціально-економічного капіталу (через створення робочих місць, доступність житла та безбар'єрну інтеграцію вимушено переміщених осіб у життя громад), прискорене відновлення. Цей орієнтир, як нам видається, дещо змінює логіку регулювання фінансових домінант, порівняно з попередніми профілями регіонів, адже ці регіони стикаються із подвійним викликом: (1) збереження якості життя місцевого населення і (2) повноцінна інтеграція вимушено переміщених осіб (ВПО) й релокованого бізнесу в місцеві ринки праці, систему публічних послуг, а відтак, і економічне середовище загалом.

Ключову роль в цьому відіграє інвестиційна домінанта, яка не працює ізольовано. Її вплив є результатом синергії бюджетної, податкової, кредитної, донорсько-грантової. Так, бюджетна домінанта доповнює інвестиційну (через співфінансування проєктів, які мають довгостроковий ефект); податкова – стимулює умови для розширення податкової бази через інвестиції, зайнятість і залучення релокованого бізнесу; кредитна має забезпечувати масштабування, а функція страхової – знизити ризикову премію приватного капіталу (особливо для великих інфраструктурних проєктів). Інакше кажучи, результативність інвестиційної домінанти суттєво залежить від фінансового середовища, яке формують інші фінансові домінанти, а інвестиційні ресурси сприяють розширенню економічної бази опорних регіонів.

Коли йдеться про інвестиційну домінанту, не можна оминути увагою реформу управління публічними інвестиціями, яка передбачає єдині правила планування, підготовки, оцінювання, відбору, фінансування та моніторингу проєктів на державному, регіональному і місцевому рівнях. На 2026 р. у державному бюджеті передбачено 116,9 млрд грн на 195 проєктів та програм ЄПП держави, до якого увійшли енергетика, транспорт, муніципальна інфраструктура, житло, освіта, охорона здоров'я, соціальна сфера та цифровізація [18]. Для опорних регіонів фінансування публічних інвестиційних проєктів здійснюється не стільки за принципом необхідності відновлення об'єктів (хоча цей аспект важливий для всіх типів регіонів), скільки за здатністю проєкту створювати довгостроковий економічний та соціальний ефект (що теж важливо і для інших типів регіонів). Варто зауважити: якщо на національному рівні для опорних регіонів реформа PIM – це можливість реалізації проєктів, що посилюють економічну спеціалізацію та здатність приймати додаткову робочу силу і підприємницький капітал, на регіональному – це трансформація ресурсів публічних інвестицій в інвестиційний портфель регіону, то на місцевому – це перехід від філософії "профінансувати об'єкт" до "створити умови для економічного і соціального ефекту від інвестиції", тобто інвестиції оцінюються за їхнім впливом, наприклад, за скороченням часу на добирання до робочого місця, розширенням зони доступності підприємств, зростанням зайнятості, доходів та продуктивності тощо.

Зважаючи на зазначене вище, фінансові домінанти забезпечення резильєнтності якості трудового життя покликані сприяти оплачуваній роботі, безпеці праці, можливості перекваліфікації й інклюзивності ринків праці. Серед фінансових інструментів стимулювання створення робочих місць доречними можуть бути: пільгове кредитування (зокрема під державні гарантії)

підприємств, які створюють нові робочі місця; грантові програми розвитку бізнесу (зокрема від міжнародних донорів) на придбання обладнання, знову ж таки, за умови створення нових робочих місць; грантові програми для перекваліфікації/навчання за дефіцитними чи високотехнологічними спеціальностями для ВПО, жінок та людей похилого віку; фінансування започаткування ветеранського бізнесу (на кшталт Українського ветеранського фонду [19]) чи гранти на розвиток власної справи [20].

Видається, що такі рішення матимуть безпосередній вплив на якість трудового життя, позаяк дадуть змогу релокованому бізнесу переходити від сировинного виробництва до товарів із високою доданою вартістю, підвищуючи купівельну спроможність працівників; запобігатимуть структурному безробіттю та "трудовому дауншифтингу"; покращуватимуть психосоціальну адаптацію захисників.

Що стосується регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості громадського життя в опорних регіонах, то, як нам видається, цільове спрямування – це доступність стабільного житла, якісна медицина і освіта, мінімізація соціальної напруги в громадах. При цьому серед фінансових інструментів доречними є: а) іпотечні кредити з низькими відсотковими ставками (із можливістю покриття першого внеску за рахунок регіональних/місцевих програм підтримки); б) пільгове кредитування ОМС та прямі гранти на будівництво/реконструкцію багатоквартирних будинків, що залишаються у власності громад та які здаватимуть в оренду за соціальними тарифами; в) грантове фінансування будівництва укриттів, енергомодернізації шкіл, лікарень; в) мікрогранти на фінансування локальних проєктів, спрямованих на спільне дозвілля, простори співпраці тощо.

Зважаючи на те, що безпекові умови тилових регіонів (порівняно з іншими, про які йшлося вище) відносно кращі для акумулювання ресурсів, то дія фінансових домінант повинна фокусуватися на формуванні довгострокових конкурентних переваг, прискоренні економічного розвитку, інноваціях, нарощенні потенціалу післявоєнної відбудови. Цей стратегічний орієнтир передбачає створення умов для структурної зміни економіки та поступовому переходу від відносної безпекової рівноваги до стійкої конкурентної переваги. Фінансові інструменти для цього типу регіонів повинні працювати в режимі "трансформаційного мультиплікатора", при цьому важливо уникнути ілюзії безпеки.

Щодо якості трудового життя населення цієї групи регіонів, то вплив фінансових домінант визначається можливістю безперервного професійного зростання, високопродуктивною зайнятістю, утриманням і поверненням людей тощо. Вплив на громадське життя доречно розглядати через призму високих стандартів публічних послуг; цифрову доступність; соціальну згуртованість і довіру; розвиток освітнього і культурного середовища; активне громадянське суспільство. Тобто кінцевим результатом регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність трудового і громадського життя має стати не звичайне збереження зайнятості чи відновлення доходів, а підвищення продуктивності праці та формування середовища, в якому люди захочуть жити, працювати, брати участь у житті громад...

Бюджетна домінанта повинна забезпечувати основу для розвиткових проєктів там, де приватні інвестиції не спроможні гарантувати достатні обсяги (це транспортна інфраструктура; енергетична незалежність комунальних підприємств тощо); селективні податкові стимули, які відповідали б спеціалізації регіонів (переробна промисловість, технологічне виробництво, R&D, логістика, цифрові технології, зелена

енергетика та експортно орієнтовані виробництва), мають сприяти переходу до структурного стимулювання розвитку, а інвестиційна покликана виконувати роль каталізатора приватних інвестицій.

Серед фінансових інструментів (окрім тих, про які йшлося вище), регулююча дія яких матиме позитивний ефект на резильєнтність якості трудового життя, варто виокремити: безповоротне фінансування стартапів і підприємств, що створюють продукти з високою доданою вартістю; фінансові стимули для індустріальних парків (приміром, співфінансування підведення інженерних мереж, джерело коштів – державні чи місцеві бюджети); гранти на здобуття освіти (перекваліфікації) для ветеранів, людей з інвалідністю, жінок тощо.

Щодо громадського життя, то в тилових регіонах його якість визначатиметься доступністю сучасної міської інфраструктури, безбар'єрністю та високим рівнем соціального комфорту. Серед фінансових інструментів, здатних підвищувати, наприклад, побутовий комфорт та екологічну сталість, можна виокремити довгострокові зелені кредити для локальної комунальної інфраструктури, грантове фінансування вартості термомодернізації багатоквартирних будинків, встановлення сонячних панелей і теплових насосів для ОСББ тощо.

Висновки. На основі вищезазначеного можна зробити висновки, що уніфікований підхід до регулювання впливу фінансових домінант на резильєнтність якості громадського і трудового життя населення є недостатньо результативним за умов суттєвої диференціації безпекових і соціально-економічних умов розвитку регіонів України. Це зумовлює необхідність диференціації стратегічних орієнтирів, фінансових інструментів і механізмів їхньої реалізації залежно від безпекового профілю регіону.

Фінансові домінанти не чинять однакового впливу для різних профілів регіонів. Змінюється не лише їхній склад, а й сила та характер впливу на якість громадського і трудового життя. У найбільш небезпечних регіонах переважає стабілізаційна та захисна функція бюджетної, страхової, донорсько-грантової домінант; у міру зниження безпекових ризиків посилюється значення податкової, інвестиційної та кредитної домінант, які дедалі більше забезпечують відновлення економічної активності, зайнятості та людського капіталу.

Багаторівневий характер регулювання виявляється в тому, що: на національному рівні формуються нормативні умови, фінансові стимули, гарантії і механізми підтримки; на регіональному – координація ресурсів, програм та інвестиційних пріоритетів; на місцевому – безпосередня трансформація фінансових ресурсів у публічні послуги, інфраструктуру, житло, робочі місця та умови інтеграції населення.

Кінцевим результатом регулювання є його вплив на резильєнтність якості громадського і трудового життя населення, а не обсяг мобілізованих фінансових ресурсів. У трудовому житті результат виявляється через збереження і створення робочих місць, доходи, безпечні умови праці, розвиток людського капіталу та продуктивність; у громадському – через доступність і якість публічних послуг, безпеку, соціальну згуртованість, доступність житла, інфраструктури, цифрових і транспортних можливостей.

Список використаних джерел

1. Возняк Г. В., Сторонянська І. З. Якість життя населення регіонів України в умовах зовнішніх загроз: прагматика впливу фінансових змін. Економічна теорія і право. 2025. № 4. С. 6–31. https://doi.org/10.31359/2411-5584-2025-63-4-6.

2. Романюк І. "Якість життя" як соціально-економічна категорія та обєкт статис-

тичного дослідження. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2014. Вип. 4. С. 91–98.

3. Мазур Н. О., Ткачук А. В. Регіональні особливості забезпечення якості життя населення України. Стратегія економічного розвитку України. 2017. № 41. С. 81–89. URL : https://ir.kneu.edu.ua/items/7eaae191-82dd-41cf-978c-06ee0361f996.

4. Черенько Л. М., Полякова С. В., Шишкін В. С., Реут А. Г. Якість життя населення України та перші наслідки війни : монографія. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, 2023. URL : https://idss.org.ua/arhiv/Монографія_якість.pdf.

5. Харазішвілі Ю. М., Грішнова О. А. Якість життя в системі соціальної безпеки України: індикатори, рівень, загрози. Економіка України. 2018. № 11–12. С. 157–171. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_11-12_13.

6. Лібанова Е. М. Резильєнтність соціоекономічної системи України до шоків, спричинених війною: специфіка формування і реагування. Демографія та соціальна економіка. 2024. № 58. С. 3–23. https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003.

7. Мульска О. П. Міграційні ризики та соціально-економічна резильєнтність: теоретико-концептуальне моделювання. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2024. № 41. С. 126–134. https://doi.org/10.5281/zenodo.13294406.

8. Резильєнтність ендогенного розвитку регіонів в умовах глобальних викликів та шоків : монографія ; наук. ред. М. І. Мельник. Львів : "ДУ Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України" 2024. 307 с.

9. OECD. Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance. Paris: OECD Publishing, 2022. URL : https://www.oecd.org/uk/publications/a5a7939d-uk.html.

10. European Commission. Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. URL : https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion9/9CR_Report_FINAL.pdf.

11. Barca F. An Agenda for a Reformed Cohesion Policy: A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations. Brussels: European Commission, 2009. URL : https://www.researchgate.net/publication/238693442_An_Agenda_for_a_Reformed_Cohesion_Policy.

12. Про визначення переліку функціональних типів територій та вимог до показників для віднесення територій до різних функціональних типів : Постанова КМУ від 19.11.2025 р. № 1493 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D0%BF#Text.

13. Уряд спрямовує понад 1,4 млрд грн для підтримки громад та областей, постраждалих від війни. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_spriamovuie_ponad_14_mlrd_grn_dlia_pidtrimki_gromad_ta_oblastei_postrazhdalikh_vid_viini-5394.

14. Про затвердження Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії : Постанова КМУ від 10.02.2023 р. № 118 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n30.

15. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, United Nations. Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024. Washington, DC: World Bank, 2025. URL : https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022025114040022.

16. Деякі питання надання часткової компенсації вартості майна суб'єктів господарювання, знищеного чи пошкодженого внаслідок збройної агресії Російської Федерації, а також часткової компенсації страхових премій за договорами страхування від воєнних ризиків : Постанова КМУ від 28.11.2025 р. № 1541 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1541-2025-%D0%BF#Text.

17. Страхування воєнних ризиків. URL : https://madeinukraine.gov.ua/insurance-war-risks.

18. Єдиний проєктний портфель держави. URL : https://dream.gov.ua/ua/spp-pipeline.

19. Український ветеранський фонд. URL : https://veteranfund.com.ua/about/.

20. Грант на власну справу. URL : https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu.

References

1. Voznyak, H. V., Storonianska, I. Z. (2025). Yakist zhyttia naselennia rehioniv Ukrainy v umovakh zovnishnikh zahroz: prahmatyka vplyvu finansovykh zmin [Quality of life of the population of Ukraine's regions under external threats: Pragmatics of the impact of financial changes]. Ekonomichna teoriia i pravo – Economic Theory and Law, 4, 6–31. https://doi.org/10.31359/2411-5584-2025-63-4-6.

2. Romaniuk, I. (2014). "Iakist zhyttia" yak sotsialno-ekonomichna katehoriia ta obiekt statystychnoho doslidzhennia ["Quality of life" as a socio-economic category and an object of statistical research]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 4, 91–98 [in Ukrainian].

3. Mazur, N. O., Tkachuk, A. V. (2017). Rehionalni osoblyvosti zabezpechennia yakosti zhyttia naselennia Ukrainy [Regional peculiarities of ensuring the quality of life of the population of Ukraine]. Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy – Strategy of Economic Development of Ukraine, 41, 81–89. Available at: https://ir.kneu.edu.ua/items/7eaae191-82dd-41cf-978c-06ee0361f996.

4. Cherenko, L. M., Poliakova, S. V., Shyshkin, V. S., Reut, A. H. (2023). Yakist zhyttia naselennia Ukrainy ta pershi naslidky viiny [Quality of life of the population of Ukraine and the first consequences of the war]. Kyiv: Ptukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Available at: https://idss.org.ua/arhiv/Монографія_якість.pdf.

5. Kharazishvili, Yu. M., Hrishnova, O. A. (2018). Yakist zhyttia v systemi sotsialnoi bezpeky Ukrainy: indykatory, riven, zahrozy [Quality of life in the system of social security of Ukraine: Indicators, level, threats]. Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine, 11–12, 157–171. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_11-12_13.

6. Libanova, E. M. (2024). Rezylientnist sotsiekonomichnoi systemy Ukrainy do shokiv, sprychynenykh viinoiu: spetsyfika formuvannia i reahuvannia [Resilience of Ukraine's socio-economic system to shocks caused by the war: Specifics of formation and response]. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy, 58, 3–23. https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003.

7. Mulska, O. P. (2024). Mihratsiini ryzyky ta sotsialno-ekonomichna rezylientnist: teoretyko-kontseptualna modeliuvannia [Migration risks and socio-economic resilience: Theoretical and conceptual modeling]. Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava – Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, 41, 126–134. https://doi.org/10.5281/zenodo.13294406.

8. Melnyk, M. I. (Ed.). (2024). Rezyliientnist endohennoho rozvytku rehioniv v umovakh hlobalnykh vyklykiv ta shokiv [Resilience of endogenous development of regions under global challenges and shocks]. Lviv: Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

9. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). Rebuilding Ukraine by reinforcing regional and municipal governance. Paris: OECD Publishing. Available at: https://www.oecd.org/uk/publications/a5a7939d-uk.html.

10. European Commission. (2024). Ninth report on economic, social and territorial cohesion. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion9/9CR_Report_FINAL.pdf.

11. Barca, F. (2009). An agenda for a reformed cohesion policy: A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. Brussels: European Commission. Available at: https://www.researchgate.net/publication/238693442_An_Agenda_for_a_Reformed_Cohesion_Policy.

12. Pro vyznachennia pereliku funktsionalnykh typiv terytorii ta vymoh do pokaznykiv dlia vidnesennia terytorii do riznykh funktsionalnykh typiv. Postanova KMU vid 19.11.2025 r. № 1493 [On determining the list of functional types of territories and requirements for indicators for assigning territories to different functional types. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2025, November, 19). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D0%BF#Text.

13. Uriad spriamovuie ponad 1,4 mlrd hrn dlia pidtrymky hromad ta oblastei, postrazhdalykh vid viiny [The government allocates more than UAH 1.4 billion to support communities and regions affected by the war]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_spriamovuie_ponad_14_mlrd_grn_dlia_pidtrimki_gromad_ta_oblastei_postrazhdalikh_vid_viini-5394.

14. Postanova KMU № 118 vid 10.02.2023 r. Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv fondu likvidatsii naslidkiv zbroinoi ahresii. Postanova KMU vid 10.02.2023 r. № 118 [On approval of the procedure for the use of funds from the Fund for the Elimination of the Consequences of Armed Aggression. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2023, February, 10). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n30.

15. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, & United Nations. (2025). Ukraine fourth rapid damage and needs assessment (RDNA4): February 2022–December 2024. Washington, DC: World Bank. Available at: https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022025114040022.

16. Deiaki pytannia nadannia chastkovoi kompensatsii vartosti maina subiektiv hospodariuvannia, znyshchenoho chy poshkodzhenoho vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii, a takozh chastkovoi kompensatsii strakhovykh premii za dohovoramy strakhuvannia vid voiennykh ryzykiv. Postanova KMU vid 28.11.2025 r. № 1541 [Certain issues of providing partial compensation for the value of property of business entities destroyed or damaged as a result of the armed aggression of the Russian Federation, as well as partial compensation for insurance premiums under war-risk insurance contracts. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2025, November, 28). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1541-2025-%D0%BF#Text.

17. Strakhuvannia voiennykh ryzykiv [War-risk insurance]. Available at: https://madeinukraine.gov.ua/insurance-war-risks.

18. Iedynyi proiektnyi portfel derzhavy [Unified project portfolio of the state]. Available at: https://dream.gov.ua/ua/spp-pipeline.

19. Ukrainskyi veteranskyi fond [Ukrainian Veterans Fund]. Available at: https://veteranfund.com.ua/about/.

20. Hrant na vlasnu spravu [Grant for starting your own business]. Available at: https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu.